

~~IIRJA SANOITTAMISESTA~~

~~OPAS SANOITTAMISEEN~~

~~SANOITTAJAN OPAS~~

SANOITTAMISOPAS

Iisa Pajulan johdatus
sanoittamiseen & sen
perusteisiin

(kevytversio)

HYVÄ! Pidetään kompaktina:
yhdeällä silmäyksellä lukijalle
se fiilis että "tähän mä
Pystyn" ♥

~~SISÄLTÄÄ~~
SISÄLLYS

Esipuhe	s. 3
Mitä kuulija haluaa sanoitukselta?	s. 4
Laulun osat	s. 6
Rajaaminen on valtaa, sanoittamisessakin	s. 8
Kuka laulua kertoo?	s. 9
Se on prosessi (FIKSAA KUVA!)	s. 10
Muutamia linkkejä ja vinkkejä	s. 12

↓ mites ne kaikki kansainväliset opukset
(Julia Camelonin Tyhjän paperin nautinto
+ se utuus, kuuntelemisen polku?)
+ Natalie Goldberg.
+ Pattinsonin Writing Better Lyrics)
— Lisäkö listaan vai pidetään
vain kotimaiset?

HEL SINÄ.

Onpa hienoa, että löysit sanoittamisoppaani äärelle.

Tiedän, että sanoittaminen näyttää päällepäin helpolta: on yksioikoista hommaa laittaa satakunta laulettavaksi tarkoitettua sanaa peräkkäin. Yksinkertaiselta näyttävä sanoitus luo vaikutelman, että kuka tahansa tekisi saman. Tavallaan se onkin juuri niin. Tavallaan ei ollenkaan.

Sanoittamisessa on omat lainalaisuutensa verrattuna muuhun luovaan kirjoittamiseen.

Tämä opas antaa lukijalleen perustiedot sanoittamisesta. Se auttaa lähtölaiturille. Opas kuvaa sanoittamisen työvaiheet ja keskeiset termit niin, että sanoittamista aloittelevakin saa konkreettista kättä pidempää. Sen jälkeen on helpompi jatkaa valitsemaansa suuntaan, syvemmälle laululyriikan kirjoittamiseen.

Sanoittaminen on intohimoni. Olen sanoittanut aktiivisesti ja ammattimaisesti vuodesta 2005. Vuosien varrella sanoituksiani ovat laulaneet lukuisat eturivin artistit (mm. Kaija Koo, Jannika B, Laura Närhi, Irina, Jesse Kaikuranta, ABREU, Janna, Egotrippi, Paula Koivuniemi – ja minä itse). Olen opettanut ja kurssittanut sanoittamista ja julkaissut rakkauslajistani myös yhden kirjan (*Itke, kirjoita, laula – Kaikki sanoittamani tunteet*, Nemo, 2021).

Tämä on oppaan maksuton kevytversio. Sen täysversiossa avataan vielä syvemmin sanoittamisprosessin osia, ~~sanoittamisen~~ metriikkaa, tehokeinoja ja koukkuja, rajaamistekniikkaa, sanoituksen editoimista sekä annetaan vinkkejä siihen, miten vältetään tavallisimmat sudenkuopat sanoitusta kirjoittaessa.

Nauti matkasta.

JUA,
tunteilija

Tulee
muk
sivulta
hankitta-
vaksi
(eli ohjataan
time)

MITÄ KUULIJA HALUAA SANOITUKSELTA?

Jos olet sitä ihmistyyppiä, joka haluaa uuden tiedon nopeasti kaadettuna ja päästä perille mieluiten heti, minulla on sinulle viesti: Sanoittamisen oppii vain sanoittamalla. Kehotan sinua muuttamaan perspektiiviä, ~~nauttimaan itse mat-~~

~~kasta.~~ (just sanoin tämän esipuheessa!)

Tämän oppaan tietojen omaksuminen ei tee sinusta vielä sanoittajaa. Ei sekään, vaikka osaisit purkaa atomeiksi sen, miksi suosikkiartistisi sanoitukset toimivat niin hyvin. Teoreettinen tieto, tuli se sitten kirjasta, kurssilta tai kollegalta, auttaa vain tiettyyn pisteeseen. Se, että ryhdyt ihan oikeasti kirjoittamaan – että istutat takapuolesi penkkiin ja tartut toimeen yhä uudelleen – on avain sinun sanoittamiseesi. Jossain kohtaa oma uniikki ääni alkaa vahvistua ja saada yhä persoonallisempia piirteitä.

Olen käyttänyt tuhansia tunteja satojen julkaisemattomiksi jääneiden lyriikoiden kirjoittamiseen. On ollut aikaa pohtia, miksi lauluja ylipäänsä tulisi kirjoittaa. Miksi maailma tarvitsisi yhtään enempää uusia lauluja? Eikö entisiäkin jo ole tarpeeksi?

Olen vakuuttunut siitä, että lauluilla on tehtävänsä. En halua kirjoittaa niitä tilan täytteeksi, turhaan. Olen päättänyt laatimaan seuraavalla sivulla olevan listan:

MITÄ KUULIJA HALUAA SANOITUKSELTA?

- Tuntea tapahtumat ja tunnelman nahoissaan
- Samastua ja kokea yhteenkuuluvuutta
- Antautua tarinalle (ei ohjata itse, vaan nauttia kyydistä)
- Jäsennellä maailmaansa: kohdata pelkojaan, saada vertaistukea, kokea olevansa osa jotakin
- Prosessoida tunteitaan (esim. vihaa, pelkoa, rakastumista) ja saada niille oikeutusta
- Paeta todellisuutta tai nykyhetkeä
- Eheytyä
- Virkistyä
- Vaihtaa näkökulmaa
- Jotain muuta – mitä?

NOSTETAAN OMAKSEN
TEKSTIBOKSIKSEEN,
TÄRKEÄ!

LAULUN OSAT

Jos kirjoittaa tarinan ja pätkii sitä määrämittäisiin paloihin ja sulloo sävellyksen täytteeksi, ei vielä synny sanoitusta. On hedelmällisempää opetella ensin laulun osien roolit ja ominaispiirteet, niiden keskinäiset erot ja niiden väliset riippuvuussuhteet. Laulun osat ovat omia itsenäisiä alueitaan, jotka toisiinsa kytkettyinä muodostavat kerroksellisen, moniulotteisen kudelman. Kun ottaa aluksi haltuun laulun osat ja niiden tehtävät ja ominaispiirteet, sanoitusta voi lähteä kirjoittamaan mistä kohdasta tahansa.

Verse eli säkeistö (tai a-osa)

Laulussa on yleensä 2-3 verseä. Säkeistössä kulkee sanoituksen varsinainen tarina. Niihin sijoitetaan sanoituksen tapahtumat ja tilanteet.

Ensimmäinen verse sijoittuu kohtaan, josta sanoituksesi tarinaa aletaan keräillä auki. Seuraavat verset syventävät tarinaa ja vievät sitä eteenpäin. Ensimmäinen verse vetää mukaan tarinaan. Sen ensimmäinen rivi on mahdollisuus kuulijan koukuttamiseen. Sitä ei kannata hukata!

Verset eivät saa toistaa itseään, kertoa samaa asiaa hieman eri sanoin. Niillä on jokaisella oma informaatio kerrottavanaan, oma näkökulma avattavanaan.

Chorus eli kertosäe (tai b-osa)

Kertosäkeessä on sanoituksen perusväittämä mahdollisimman ytimekkäästi ilmaistuna. Siinä laulu niitataan kasaan. Kertosäe on sanomaltaan ja muodoltaan mieluummin äärimmäisen yksinkertainen kuin liian mutkikas.

Kertosäe on laulun osista se, jonka kuulija ottaa mukaansa kuullessaan laulun ensimmäistä kertaa (tai sitten ei ota).

Hio kertosäettä, kunnes se on tarpeeksi simppele! Muista, että näennäisen vattomuuden eteen on monesti nähty paljon vaivaa.

(Näissä jengi jekoa
helposti kun
samasta asiasta on
käytössä eri termejä.
He käyttävät noita
enemmän kielisiä ihan vain selkeyden vuoksi.)

Bridge, prechorus

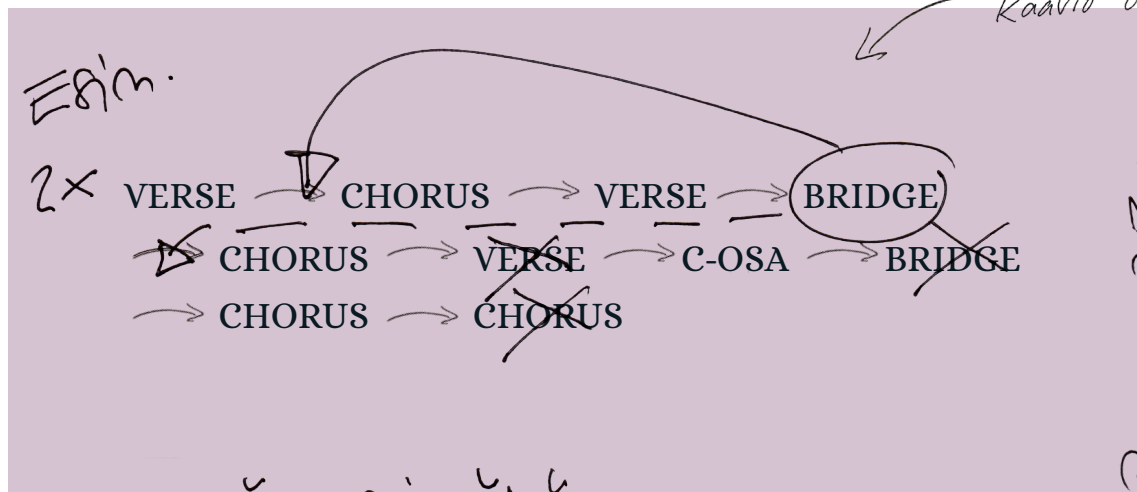
Nämä ovat laulun sidososa, joilla liu'utaan laulun osasta seuraavaan (yleensä versestä kertosäkeeseen tai toisinpäin).

Ne ovat kestoaltaan lyhyitä, usein muutaman tahdin mittaisia. Ne taltioivat tunnelman vaihdoksen, jonkin pienen nyanssin tai kuulijaa auttavan informaationpätäkän. Niitä voi pitää jonkinlaisina sanoituksen sisäisinä oppaina: ne ovat hyödyllisiä, mutta eivät tee itsestään suurta numeroa.

Suosikkini:

♡ C-osa ♡

Itsenäinen, vain kerran kuultava laulun osa, joka sijoittuu yleensä kappaleen loppukolmanneksen saumaan, useimmiten laulun kahden viimeisen kertosäkeen väliin. C-osan tehtävänä on antaa kuulijalle jotain uutta ja odottamatonta. Monesti siinä tapahtuu musiikillisestikin jotain yllättävää (esim. sävellajin tai rytmin vaihdos). C-osa on happi, joka virtaa lauluun siinä kohtaa, kun verset ja kertosäe ovat jo tulleet tutuiksi ja kuulija alkaa valmistautua kappaleen loppumiseen. Se raikastaa laulun vielä yhdelle kertosäekierrokselle.

ok, ehkä meidän
sekavaksi — usein
näitä kutsutaan
mukana kaavoilla
tyyliin:

AABA, AAAA⁷, ABAB, ABACB III

(Söfi en
saanut
pienempään)

RAJAAMINEN ON VALTAA, SANOITTAMISESSAKIN

Sanoittaessa kaikki se aika, jonka käyttää aiheen rajaamisen, maksaa itsensä takaisin. Aiheesta tekee koskettavan nimenomaan atomintarkka raja. Kuulija ei samastu yleispätevään, vaan henkilökohtaiseen, tarkasti rajattuun kokemukseen.

Mitä selkeämpi – ja tiukempi – aiheenrajaus on, sitä helpompi kirjoittajan on asettaa itsensä kohtaan, josta käsin aihetta voi alkaa elää paperille tai näytölle laulun sanoiksi.

Lauluun mahtuu vähän sanoja: jokaisen on perusteltava läsnäolonsa. Sanat kannattaa käyttää tarkasti määritellyn kohdan kuvaamiseen sen sijaan, että pyrkisi kuvaamaan niillä mahdollisimman laajaa aluetta.

Kun kerrot tarinan jonkun henkilön näkökulmasta, käytät valtaa jättää kertomatta vastapuolen näkökulman. Kun valitset yhden totuuden, käytät valtaa jättämällä toisen, vaihtoehtoisen totuuden rajauksen ulkopuolelle. Kun annat tilaa jollekin, tila on pois jostakin muualta. Sanoittaessa sinulla on lupa käyttää tätä valtaa vapaasti. Saat itse vetää rajat.

* Joskus
boldaus
tuoohon?

Laulussa kaikki olennainen ei tapahdu riveillä, rajauksen sisällä. Sanoittaessa tauoilla ja rivien väleillä – jopa pois jätetyillä sanoilla – on yhtä paljon vaikutusta kuin itse sanoilla.

Joskus aihe ja sen tarkka raja tulee mieleen annettuna. Voi alkaa suoraan kirjoitustyöhön ilman, että rajausta ehtii edes ajatella. Joskus aihe on mielessä vain etäisenä hahmona. Rajaamisesta kannattaa joka tapauksessa tulla tietoisiksi, sillä rajaamisen voiman ymmärtäminen avaa sanoittajalle uuden tietoisien valintojen ja vaikutusmahdollisuuksien maailman.

Tutki vaihtoehtoisia rajoja samaan aiheeseen.

Jos laulun aihe tuntuu sumealta tai ei hahmotu,
tartu mielesi rajaustyökaluun ja ala zoomata.

LISÄTÄÄN TEKSTIBOKSI:

ÄLÄ VAIHTA SITÄ PERSOONAMUOTOA
KESKEN BILGIN!!!

Tai sama ilman
kiehkoa / ~~kuulijaa~~
käsky muotoa.

Siis saahan
sitä
vaihtaa,
mutta vain
tarkoin haki-
ten tai
kuulija
ja kä-
sky muoto.

KUKA LAULUA KERTOO?

Laulun tarinaa voi kertoa minä-, sinä- tai hänmuotoisesti. Minkä persoonamuodoista valitsetkaan, kiinnitä huomiota siihen, että kohtaat kuulijan samalta tasolta, silmästä silmään. Älä puhuttele kuulijaa yläkulmasta, sillä silloin kirjoitat tiedostamattasi etäisyyttä teidän kahden välille. Viesti – tai tunne – ei pääse perille.

Minämuodossa kertoja on lähestyttävimmillään. Yksikön ensimmäinen persoona kaappaa kuulijan puolelleen ja luo vastaanottavaisen maaperän. Se on vilpiton ja tehokas – ja siksi poplyriikassa niin yleinen.

Jos sanoituksen kääntää **yksikön toiseen persoonaan**, sen sävy muuttuu: **sinämuotoa** käyttämällä on mahdollista etäännyttää henkilökohtaista aihetta niin, että siitä tulee käsiteltävämpi.

Jos tarvitaan puolueettomampaa kertojaääntä tai häivytettyä havainnoitsijaa, **hänmuoto** voi olla toimivin.

Monikon persoonamuodot – me, te, he – ovat sanoituksissa harvinaisia. Niitä käyttämällä voi syntyä vaikutelma, että kertoja haluaa väistellä jonkin asian ääneen sanomista tai häivyttää itsensä muiden taakse. Toisaalta monikkomuodosta voi syntyä tekstiin kollektiivista vahvuutta – erinomainen esimerkki sanoituksen tehokeinoista. (Kerron lisää tehokeinoista oppaan täysversiossa.)

Tähän vielä tiedo,
että täysversiosta
kuulee ~~häämällä~~
~~untiskineen~~
untiskineestä

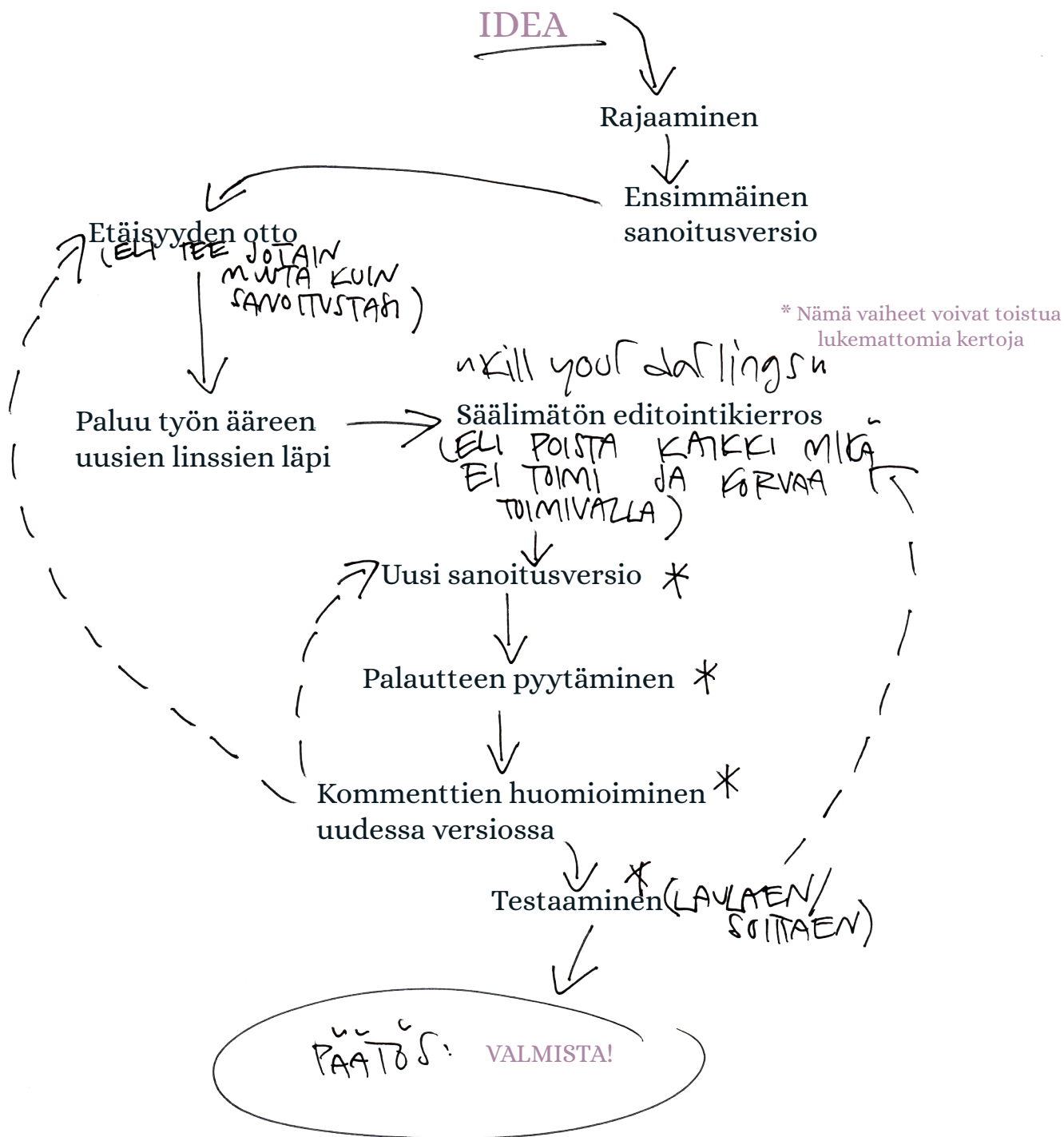
JEE, UNTISKINEESTÄ
SAA TIEDON
SITEN KUN
TÄYSPERIO ON
SAATAVILLA MUN
SIVUILLANI

SE ON PROSESSI

Sanoituksen ei ole tarkoitus syntyä yhdeltä istumalta. Ensimmäisen version jälkeen alkaa viilailu, haudutus, yliviivailu, ~~korjaus~~, testailu ja tuumailu. Tämä osuus sanoituksen kirjoittamisesta voi kestää miten kauan tahansa (ja siksi sillekin on hyvä osata laittaa stoppi).

Nyrkkisääntö: tekstin on hyvä antaa hengittää ja hakea muotoaan vähintään yhden nukutun yön yli. Silloin siihen saa tarvittavaa etäisyyttä ja sen arviointi ulkopuolisen silmin on edes jossain määrin mahdollista.

SANOITUSPROSESSI

Kun oppaan alussa kehotin ”nauttimaan matkasta”, niin tätä tarkoitin. Lakkaa ajattelemasta sanoitusta asiana, joka pitäisi kiirehtiä valmiiksi mahdollisimman nopeasti. Ryhdy sen sijaan herkuttelemaan eri työvaiheilla. Usko pois, sanoituksen editointi ja uudelleenkirjoittaminen voi olla nautinnollista etsimisen ja löytämisen riemua. (Toki se on toisinaan hermot repivää junnaamista – mutta maaliin päästyä sitäkin palkitsevampaa.)

MUUTAMIA LINKKEJÄ & VINKKEJÄ

Monella muullakin tekijällä on jaettavaa sanoittamisesta. Tässä muutamia vinkkejä lisätiedon äärelle.

Itke, kirjoita, laula – Kaikki sanoittamani tunteet (Nemo)

Tämän oppaan tekijän Iisa Pajulan kirja sanoittamisesta tunneherkkyyden kautta tarkasteluna. Sisältää myös kirjoitusharjoituksia ja käytännön vinkkejä. Saatavilla fyysinen kirja, e-kirja ja äänikirja.

(Kahle)kuningaslaji (Like)

Heikki Salon sanoittamisopas erityisesti perinteisen, muotoon sidotun laululyriikan kirjoittamisesta kiinnostuneille.

Luovalaululyriikka.fi

Maria Santavuoren laulunkirjoittajille suunnattu sivusto tarjoaa harjoituksia ja vinkkejä laululyriikan luovaan lähestymiseen.

Miten lauluni syntyvät? (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura)

Kokoomateos yhdeksän suomalaisen laulunkirjoittajan työmetodeista ja laulunkirjoitusfilosofiasta.

Rytmanuaali.fi

Laaja verkko-opas laulunkirjoittamisesta ja musiikkibisneksestä, myös paljon artikkeleita sanoittamisesta. Ks. esim. Janne Flinkkilän toimittama artikkeli otsikolla ”Sanoittaminen: ideasta tekstiksi”.

ja whiskre-
listalle luo
liittymä tuolla

IISAOFFICIAL.COM

FACEBOOK: @IISAOFFICIAL

INSTAGRAM: @IISAOFFICIAL

+ email (eikun sehän on tuolla)

Materiaalin levitys, kopiointi ja käyttö muutoin kuin henkilökohtaisena
itseopiskelumateriaalina on kielletty ilman tekijän lupaa.

Tiedustelut: info@iisaofficial.com

#lasttuesdaywashere

Taitto & ~~alka~~ visuaalinen ilme / Last Tuesday